

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 kwietnia 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Dorota Goss-Kokot
Sędziowie:	SSA Hanna Hańczewska-Pawłowska SSA Marta Sawińska (spr.)
Protokolant:	st.sekr.sądowy Emilia Wielgus

po rozpoznaniu w dniu 18 kwietnia 2013 r. w Poznaniu

sprawy z odwołania **K. J.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z.**

o zwrot świadczeń

na skutek apelacji K. J.

od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Zielonej Górze

z dnia 25 października 2010 r. sygn. akt IV U 2643/09

- zmienia zaskarżony wyrok i poprzedzającą go decyzję o tyle, że zobowiązuje odwołującą do zapłaty odsetek od nienależnie pobranego świadczenia za okres od 4 czerwca 2009r. do dnia zapłaty;
- w pozostałym zakresie oddala apelację.

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 02.06.2009r., znak (...), organ rentowy Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. zobowiązał K. J. do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od 01.06.2006r. do 31.05.2009r. w kwocie 34.961,67zł wraz z odsetkami w kwocie 6.101 zł za okres od 21.06.2006r. do 02.06.2009r. ponieważ w dniu złożenia wniosku o emeryturę nie spełniała warunku z art. 29 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, gdyż podlegała ubezpieczeniu społecznemu rolników przed zgłoszeniem wniosku o emeryturę.

Wnioskodawczyni K. J. w odwołaniu domagała się zmiany zaskarżonej decyzji i ustalenia nieistnienia obowiązku zwrotu nienależnie pobranych świadczeń, zobowiązanie Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Oddział (...) w Z. o przedłożenie wszelkiej korespondencji jaka dotyczyła okresów ubezpieczenia odwołującej, zobowiązanie organu rentowego o podanie z jakiego okresu pracy w gospodarstwie rolnym brany był okres 6 m-cy wykazany w ustaleniu

podstawy wymiaru emerytury z dnia 15.06.2004r. i zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego. W uzasadnieniu odwołania wywołała, że nie miała interesu w tym, aby ukryć fakt ubezpieczenia jako domownik i składając wniosek o emeryturę okazywała pracownikowi ZUS zaświadczenie z KRUS o opłaconych składkach, ten jednak ocenił, że dokument ten nie będzie potrzebny i nie przyjął go do akt. Gdyby odwołująca chciała ukryć fakt ubezpieczenia rolniczego jako domownik to nie składałaby wniosku w dniu 19.05.2009r. o przeliczenie emerytury w obawie o jej utratę. Takie zachowanie świadczy o braku świadomego wprowadzenia w błąd. Dlatego zarzut wyczerpania dyspozycji art. 138 ust. 2 pkt 2 ustawy jest chybiony.

Wyrokiem z dnia 25 października 2010r., sygn. akt IV U 2643/09, Sąd Okręgowy w Zielonej Górze Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił odwołanie K. J..

Podstawę rozstrzygnięcia Sądu I instancji stanowiły następujące ustalenia faktyczne i rozważania prawne.

Wnioskodawczyni K. J. urodzona w dniu (...) wniosek o ustalenie prawa do emerytury wcześniejszej zgłosiła do organu rentowego w dniu 20 kwietnia 2004r. W kwestionariuszu dotyczącym okresów składkowych i nieskładkowych z dnia 20 kwietnia 2004r. złożonym wraz z wnioskiem wnioskodawczyni oświadczyła, iż w okresie: od 08.05.1965r. do 30.12.1969r. pracowała na gospodarstwie rolnym u rodziców (zeznania świadków), od 01.01.1978r. do 31.12.1979r. ubezpieczenie rolników, od 28.06.1997r. do 31.05.2001r. renta chorobowa, od 06.06.2001r. do 27.08.2001r. Powiatowy Urząd Pracy bezrobotna, od 28.08.2001r. i nadal bez pracy i prawa do zasiłku. Na okoliczność ubezpieczenia społecznego rolników przedłożyła zaświadczenie z Urzędu Miasta w K. z dnia 31.03. 2004r., na okoliczność pobierania zasiłku dla bezrobotnych zaświadczenie z Powiatowego Urzędu Pracy.

Wszystkie dane zawarte we wniosku o emeryturę i w kwestionariuszu wnioskodawczyni wpisywała samodzielnie. Przyjmując wniosek pracownik ZUS M. S. sprawdzała, czy do wniosku dołączone są dokumenty wymienione w kwestionariuszu. **Wnioskodawczyni w dniu 20.04.2004r. nie przedłożyła dokumentu w postaci zaświadczenia z KRUS o ubezpieczeniu społecznym rolników jako domownika.**

W okresie od 10.05.1978r. do 31.12.1996r. wnioskodawczyni zatrudniona była w Przedsiębiorstwie (...)w K.. Od 28.06.1997r. do 31.05.2001r. uprawniona była do renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy.

Decyzją z dnia 15.06.2004r. organ rentowy przyznał wnioskodawczyni prawo do emerytury od 07.05.2004r., tj. od osiągnięcia wieku emerytalnego. Do ustalenia wysokości świadczenia organ rentowy uwzględnił także okres pracy w gospodarstwie rolnym rodziców od 08.05.1965r. do 20.02.1968r. , okres ubezpieczenia społecznego rolników od 01.01.1978r. do 09.05.1978r. jako okres uzupełniający.

W dniu 20.05.2009r. wnioskodawczyni zgłosiła do organu rentowego wniosek o przeliczenie emerytury przedkładając zaświadczenie z Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego. Zaświadczenie dotyczące okresów podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników, okresów podlegających zaliczeniu oraz wysokości opłaconych składek sporządzanego przez Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Oddział (...) w Z. (...) w K. z dnia 19.04.2004r. potwierdza, że wnioskodawczyni K. J. od 28.08.2001r. i nadal podlega ubezpieczeniu. Ubezpieczeniu podlegała jako domownik rolnika w okresie od 28.08.2001r. do 31.03.2004r. Początek ubezpieczenia i ustanie ubezpieczenia odbywa się na skutek zgodnych i jednoczesnych oświadczeń złożonych przez rolnika i domownika. Organ rentowy zawiadomił wnioskodawczynię w dniu 28.05.2009r. o wszczęciu postępowania wyjaśniającego w sprawie nienależnie pobranej przez K. J. emerytury. Decyzją z dnia 29.05.2009r. organ rentowy wstrzymał wypłatę emerytury a decyzją z dnia 02.06.2009r. zobowiązał wnioskodawczynię do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od 01.06.2006r. do 31.05.2009r. w łącznej kwocie 41.062,67zł.

W dniu 15.06.2009r. organ rentowy złożył zawiadomienie do Prokuratury Rejonowej w Krośnie Odrzańskim o podejrzeniu popełnieniu przestępstwa z art. 219 kodeksu karnego przez K. J..

Powyższy stan faktyczny Sąd Okręgowy ustalił na podstawie dokumentów zgromadzonych w aktach ZUS oraz dokumentów przedłożonych do akt sprawy, a także zeznań świadków i odwołującej.

Mając powyższe na uwadze oraz art. 138 ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, Sąd I instancji stwierdził, że odwołanie jest bezzasadne. Zdaniem Sądu po analizie materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie jednoznacznie należało uznać, że odwołująca celowo przemilczała fakt podlegania w okresie od 28.08.2001r. do 31.03.2004r. ubezpieczeniom społecznym rolników jako domownik rolnika przy składaniu wniosku o emeryturę w dniu 20.04.2004r. Wobec powyższego za wypełnioną należało uznać przesłankę z art. 138 ust. 2 pkt. 2 wskazanej powyżej ustawy, a zatem świadczenia wypłacone odwołującej przez ZUS podlegają zwrotowi jako nienależnie pobrane.

Wskazując na powyższe, Sąd I instancji na podstawie art. 477¹¹ § 1 k.p.c. oddalił odwołanie K. J..

Powyższy wyrok w całości apelacją z dnia 25 grudnia 2010r. zaskarżyła K. J. reprezentowana przez radcę prawnego. Apelująca zarzuciła Sądowi I instancji:

1) Naruszenie art. 177 § 1 pkt 4 k.p.c. polegający na oddaleniu wniosku powoda o zawieszenie niniejszego postępowania do czasu prawomocnego zakończenia postępowania karnego, sygn. II K 615/09, Sądu Rejonowego w Krośnie Odrzańskim pomimo tego, że wynik sprawy karnej niewątpliwie wpływa na rozstrzygnięcie w niniejszej sprawie,

2) Naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. polegające na przekroczeniu zasady swobodnej oceny dowodów poprzez dowolną, a nie swobodną ocenę polegającą na przyjęciu, że powód jako osoba pobierająca świadczenie w sposób świadomy wprowadziła w błąd organ rentowy, a w konsekwencji przyjęcie, że powódka zobowiązana jest do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń,

3) Naruszenie art. 328 § 2 k.p.c. poprzez sporządzenie uzasadnienia które nie spełnia wymogów określonych w tym przepisie poprzez niewskazanie w uzasadnieniu wyroku przyczyn dla których Sąd odmówił wiarygodności i mocy dowodowej zeznaniom świadka L. R. oraz powódce i dlaczego oddalił jako niezasadny wniosek o zawieszenie postępowania w sprawie.

Wskazując na powyższe, apelująca wniosła o uwzględnienie odwołania i zasądzenie od pozwanej kosztów zastępstwa procesowego, ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Pismem procesowym z dnia 18 maja 2011r. odwołująca wniosła o zawieszenie postępowania w sprawie w związku z toczącym się postępowaniem przed Sądem Rejonowym w Krośnie Odrzańskim Sadem Karnym, w której powódka oskarżona jest o czyn z art. 286 § 1 k.k., a wynik tej sprawy będzie miał wpływ na niniejsza.

Wniosek o zawieszenie sprawy został ponowiony przez odwołującą na rozprawie w dniu 24 maja 2011r.

Postanowieniem z dnia 16 czerwca 2011r. Sąd II instancji postanowił zawiesić postępowanie w sprawie do czasu prawomocnego zakończenia sprawy zawisłej przed Sądem Rejonowym w Krośnie Odrzańskim pod sygn. II K 42/11.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Sąd Apelacyjny stwierdza, że apelacja jest bezzasadna.

Na wstępie wskazać należy na art. 11 k.p.c., zgodnie z którym ustalenia wydanego w postępowaniu karnym prawomocnego wyroku skazującego co do popełnienia przestępstwa wiążą sąd w postępowaniu cywilnym. Jednakże osoba, która nie była oskarżona, może powoływać się w postępowaniu cywilnym na wszelkie okoliczności wyłączające lub ograniczające jej odpowiedzialność cywilną.

Wskazać zatem należy, że wyrokiem z dnia 23 października 2012r. Sąd Rejonowy w Krośnie Odrzańskim Sąd Karny w sprawie o sygn. II K 42/11, uznał K. J. oskarżoną o to, że w dniu 20 kwietnia 2004r. w K., woj. (...), w celu osiągnięcia korzyści majątkowej w postaci wcześniejszej emerytury w prowadziła w błąd poprzez zatajanie podlegania ubezpieczeniu rolników i doprowadziła w ten sposób do wydania decyzji nr (...) przyznającej świadczenie emerytalne

oraz niekorzystnego rozporządzenia mieniem przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział Z. Inspektorat w K. w kwocie 56.160,64 zł, tj. o czyn z art. 286 § 1 k.k.:

- 1) winną czynu opisanego powyżej, tj. popełnienia występku z art. 286 § 1 k.k. i za to na podstawie art. 286 § 1 k.k. wymierza jej karę 6 (sześciu) miesięcy pozbawienia wolności,
- 2) na podstawie art. 69 § 1 i 2 k.k. i art. 70 § 1 pkt. 1 k.k. wykonanie orzeczonej wobec oskarżonej kary pozbawienia wolności warunkowo zawiesił na okres 2 (dwóch) lat próby,
- 3) na podstawie art. 626 § 1 kpk, art. 627 kpk i art. 2 ust 1 pkt 2 ustawy o opłatach w sprawach karnych zasądził od oskarżonej na rzecz Skarbu Państwa koszty sądowe w wysokości 210 (dwieście dziesięć) złotych, w tym wymierza opłatę w wysokości 120 (stu dwudziestu) złotych.

Sąd Karny wobec zgromadzonego materiału dowodowego uznał, że nie można mieć żadnych wątpliwości, że oskarżona składając w dniu 20 kwietnia 2004 roku pisemny wniosek o przyznanie emerytury **miała świadomość tego, że podlegając ubezpieczeniu rolników świadczenie to jej nie przysługuje i celowo zataiła tę informację, o czym świadczy kilka okoliczności.**

Po pierwsze w załączonym do wniosku kwestionariuszu dotyczącym okresów składkowych i nieskładkowych wskazała ubezpieczenie rolników w okresie 1.01.1978 roku do 31.12.1979 roku. Nie można dać wiary więc wyjaśnieniom oskarżonej, że myślała, że okresy kiedy podlegała ubezpieczeniu dla rolników są bez znaczenia dla przyznania jej świadczenia emerytalnego. Ponadto świadczy to wprost, że oskarżona celowo nie wskazała okresu od 28.08.2001 roku do 31.03.2004 roku, albowiem miała świadomość, że wskazanie tego okresu spowoduje nie przyznanie jej świadczenia emerytalnego z ZUS.

Po drugie skoro pobrała w dniu 19.04.2004 roku zaświadczenie z KRUS to miała świadomość, że powinna wskazać we wniosku ten okres podlegania ubezpieczeniu w KRUS. Wiedziała również, że w tym okresie objęta była ubezpieczeniem z KRUS i że był to ostatni okres ubezpieczenia. To, że pobrała to zaświadczenie w dniu w którym jak wyjaśniła praktycznie w całości miała wypełniony wniosek i dzień przed jego złożeniem świadczy w ocenie Sądu o tym, że pierwotnie miała zamiar dołączyć tę informację do wniosku. W ocenie Sądu nie zrobiła jednak tego, albowiem uzyskała informację, że w przypadku podania tej okoliczności nie zostanie jej przyznane świadczenie emerytalne.

Po trzecie zdaniem Sądu należy zwrócić uwagę na wyjaśnienia oskarżonej. Początkowo stanowczo wskazywała ona, że osoba która błędnie jej udzieliła informacji była M. N., która zaprzeczyła temu. W trakcie postępowania okazało się również, że w dniu 19.04.2004 roku M. N. przebywała na zwolnieniu lekarskim (informacja z ZUS odnośnie obecności M. N. w pracy w kwietniu 2004 roku - k. 209-210). Dopiero wówczas oskarżona stwierdziła, że być może inny pracownik udzielił jej tej informacji.

Po czwarte przyjmując wyjaśnienia oskarżonej należałoby przyjąć, że to pracownik ZUS udzielił inny niż M. N. udzielił oskarżonej błędnej informacji w kwestii tak fundamentalnej i oczywistej, że korzystając z ubezpieczenia rolników może ubiegać się o emeryturę w ZUS. Oznaczałoby to również, że taki pracownik praktycznie celowo i z premedytacją pokazał oskarżonej w jaki sposób dostać to świadczenie, zatajając tę informację. Nie sposób bowiem przyjąć, że pomylił się on w ocenie przydatności tej informacji do rozpoznania tego wniosku. W końcu jednak należy zauważyć, że gdyby przyjąć, że jakaś osoba stwierdziła z ZUS, że ta informacji jest bez znaczenia to czemu jej po prostu nie wpisano do wniosku. Gdyby natomiast założyć, że pracownik ZUS wprost wskazał oskarżonej, że umieszczenie tej informacji pozbawi ją szans na świadczenie to należy zauważyć, że tym samym oskarżona wiedziała o istotnym znaczeniu tej informacji, a więc zataiła ją celowo.

Po piąte należy zauważyć, że skoro w dniu 20.04.2004 roku oskarżona była obsługiwana przez M. S. to winna jej pokazać zaświadczenie, które odebrała dzień wcześniej w KRUS-ie i upewnić się, że jest ono faktycznie jak wyjaśniała niepotrzebne i nie mające znaczenia. Należy tu zwrócić uwagę na jeszcze jedno, nawet gdyby przyjąć wersję oskarżonej,

że dzień wcześniej jakiś pracownik ZUS wskazał jej, że okoliczność podlegania ubezpieczeniu w KRUS nie ma znaczenia to dlatego oskarżona wskazała nieprawdę w kwestionariuszu, że w tym okresie była osobą bezrobotną.

Po szóste wyjaśnienia oskarżonej wskazują, że rozumiała równie dobrze byciem osobą bezrobotną a objęta ubezpieczeniem w KRUS. Świadczą o tym jej wyjaśnienia w których podała, że utraciła status osoby bezrobotnej w 28.08.2001 roku, albowiem ktoś doniósł na nią, że pracowała na rynku. Tym samym wiedziała, że informacja podana na końcu wniosku o pozostawianiu bez pracy i bez prawa do zasiłku jest bez wątpienia niezgodna ze stanem faktycznym, a więc byciem w okresie od 28 sierpnia 2001 roku do 31 marca 2004 roku ubezpieczonym w KRUS-ie jako domownik rolnika.

Wszystkie te okoliczności świadczą, że oskarżona w czasie kiedy składała wniosek o przyznanie jej świadczenia emerytalnego wiedziała, że w przypadku podania informacji o ostatnim okresie ubezpieczenia w KRUS nie zostanie jej przyznane świadczenie emerytalne. Dlatego zataiła tę informację w kwestionariuszu i wskazała, że w tym okresie była bezrobotna. Zdaniem Sądu nie ma wątpliwości, iż oskarżona w dniu 20 kwietnia 2004 roku w K., woj. (...), w celu osiągnięcia korzyści majątkowej w postaci wcześniejszej emerytury wprowadziła w błąd poprzez zatajenie podlegania ubezpieczeniu rolników i doprowadziła w ten sposób do wydania decyzji nr (...) przyznającej świadczenie emerytalne oraz niekorzystnego rozporządzenia mieniem przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział Z. Inspektorat w K. w kwocie 56.160,64 zł.

Wskazując na powyższe oraz treść art. 11 k.p.c. Sąd Apelacyjny w niniejszym składzie jednoznacznie stwierdza, że świadczenia emerytalne pobrane przez odwołującą zostały przez nią pobrane nienależnie. W pełni zastosowanie znajduje art. 138 ust. 2 pkt. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, zgodnie z którym świadczenia przyznane lub wypłacone na podstawie fałszywych zeznań lub dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd przez osobę pobierającą świadczenia. Powyższe potwierdza prawomocny wyrok w sygn. II K 42/11.

Niezależnie od powyższego Sąd Apelacyjny wobec uznania, że K. J. pobrała nienależnie świadczenia emerytalne zmienił zaskarżony wyrok i poprzedzając ją decyzję w zakresie odsetek ustawowych od kwoty nienależnie pobranych świadczeń. Zgodnie z art. 138 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, osobę, która nienależnie pobrała świadczenia obciąża bezwzględny obowiązek ich zwrotu. Nie jest to jedyna sankcja, ponieważ art. 84 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych nakłada dodatkowo obowiązek uiszczenia **odsetek za zwłokę**, w wysokości i na zasadach określonych przepisami prawa cywilnego. Odesłanie do prawa cywilnego w kwestii naliczania i ustalania odsetek oznacza, że organy ZUS naliczać powinny odsetki ustawowe (art. 359 § 2 k.c.) od dnia doręczenia decyzji obligującej do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia (por. orzecznictwo SN odnoszące się do stosunków cywilnych: wyrok z dnia 8 lipca 1977 r., II CR 233/77, Lex nr 7962; uchwała z dnia 6 marca 1991 r., III CZP 2/91, OSNCAPiUS 1991, nr 7, poz. 93; wyrok z dnia 30 marca 1998 r., III CKN 330/97, OSNCAPiUS 1998, nr 12, poz. 209).

W niniejszej sprawie decyzja z dnia 2 czerwca 2009r. o zwrocie nienależnie pobranych świadczeń została odwołującej doręczona w trybie administracyjnym w dniu 4 czerwca 2009r. Odwołująca osobiście odebrała decyzję. Wobec powyższego i odpowiedniego zastosowania przepisów Kodeksu cywilnego, nie ma podstaw do naliczenia odsetek od dnia 21 czerwca 2006r. jak uczynił to ZUS w decyzji z dnia 2 czerwca 2009r. W tym zakresie Sąd zmienił wyrok Sądu I instancji i poprzedzając ją decyzję.

Mając powyższe na uwadze, Sąd II instancji na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok w zakresie wskazanym w pkt. 1 sentencji wyroku.

Na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację w pozostałym zakresie o czym orzekł w pkt. 2 sentencji wyroku.

SSA Marta Sawińska SSA Dorota Goss-Kokot SSA Hanna Hańczewska-Pawłowska